

УДК 37.015.3:340.134:37.091.12:37.018.43

Олена Семеніхіна

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-3896-8151

DOI 10.24139/2312-5953/2025.02/570-578

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ У ЗВО В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема взаємозв'язку академічної доброчесності та правової культури у вищій освіті в умовах змішаного навчання. Обґрунтовано, що академічна доброчесність виступає не лише освітнім стандартом, а й дієвим інструментом формування правової свідомості та правомірної поведінки майбутніх фахівців. Підкреслено, що її принципи не лише забезпечують прозорість освітнього процесу, підвищують довіру до результатів навчання, а й закладають основу для розвитку правової культури. Метою дослідження стало теоретичне обґрунтування та практичне узагальнення ролі академічної доброчесності як чинника розвитку правової культури студентів у змішаному освітньому середовищі. Використано методи порівняння, систематизації й узагальнення освітнього досвіду, що дозволило виявити ефективні моделі інтеграції принципів доброчесності у навчальний процес. Результати дослідження засвідчили, що у змішаному навчанні академічна доброчесність набуває нових форм реалізації. Дистанційні компоненти ускладнюють моніторинг порушень, проте водночас відкривають можливості для розвитку правової культури через цифрову етику, авторське право та інформаційну безпеку. Встановлено, що ефективними практиками є впровадження курсів і тренінгів з академічної доброчесності, розроблення університетських політик та кодексів поведінки, застосування цифрових сервісів перевірки й симуляцій етичних ситуацій у навчальному процесі. У висновках наголошується, що академічна доброчесність у змішаному навчанні є базовим фактором становлення правової культури студентів, забезпечує якість освіти та формує основу для відповідальної професійної й громадянської поведінки випускників. Перспективу подальших досліджень становить розробка індикаторів оцінювання рівня правової культури студентів і аналіз ефективності інноваційних освітніх моделей та цифрових технологій у підтримці академічної доброчесності.

Ключові слова: академічна доброчесність, правова культура, змішане навчання, правова свідомість, професійна підготовка, академічна культура, ЗВО

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується глибокими трансформаціями, зумовленими одночасно кількома чинниками: глобалізаційними процесами і цифровізацією освітнього простору (Paul et al., 2024), інтеграцією України у європейський освітній простір та поширенням практик змішаного навчання. Від університетів очікують не лише високої якості підготовки фахівців, а й формування у студентів ціннісних орієнтацій, які відповідають принципам академічної та правової культури.

Академічна доброчесність, що виступає однією з основних детермінант якісної освіти, дедалі частіше розглядається не лише як регулятор наукової та освітньої діяльності, а і як чинник розвитку правової свідомості майбутніх фахівців. Саме на цьому перетині виникає важливе завдання вищої школи – забезпечити таку організацію освітнього процесу, яка б сприяла інтегрованому формуванню академічної та правової культури.

Змішане навчання, що поєднує аудиторну та дистанційну форми, відкриває додаткові можливості для реалізації цього завдання. Використання цифрових платформ, відкритих освітніх ресурсів та інтерактивних сервісів створює нові умови для перевірки академічної доброчесності, розвитку критичного мислення і формування усвідомленого ставлення студентів до правових норм та етичних стандартів у професійній діяльності. Водночас така гнучка форма навчання породжує низку викликів, серед яких – проблема верифікації результатів самостійної роботи студентів, дотримання авторських прав при використанні цифрового контенту, збереження балансу між академічною свободою і правовою відповідальністю.

Актуальність дослідження зумовлена потребою розробки науково обґрунтованих підходів до інтеграції принципів академічної доброчесності у змішане навчання як механізму формування правової культури. Особливого значення набуває виявлення ефективних практик, які забезпечують не лише дотримання формальних вимог освітнього процесу, а й сприяють становленню у майбутніх фахівців здатності діяти відповідально, етично й у правовому полі. Вивчення цих питань має стратегічне значення для української системи вищої освіти, оскільки саме заклади вищої освіти (ЗВО) виступають середовищем, у якому закладаються засади майбутньої правової культури та соціальної відповідальності фахівців.

Аналіз актуальних досліджень. Міжнародні дослідження підкреслюють, що академічна доброчесність є основою для формування професійної культури фахівців, яка включає як етичні, так і правові виміри. Зокрема, роботи (Zhang et al., 2021) демонструють, що дотримання принципів доброчесності у навчанні та дослідженнях формує у студентів стійкі установки щодо відповідального ставлення до правових норм у майбутній професійній діяльності. Університети стають центрами формування культури довіри, що охоплює не лише внутрішні академічні стандарти, але й ширші суспільні вимоги до чесності та правопорядку.

Проблематика академічної культури та академічної доброчесності набула особливої уваги в останні десятиліття у зв'язку з глобалізаційними змінами у сфері освіти та зростанням значення цифрового середовища для навчання і наукової діяльності. У сучасних дослідженнях академічна культура визначається як сукупність цінностей, норм і практик, які регулюють освітній і науковий процес у закладах вищої освіти та забезпечують його якість і соціальну довіру (Семеніхіна та ін., 2024). Автори підкреслюють, що історичні та порівняльні аспекти розвитку академічної культури дозволяють виявити закономірності її становлення та визначити напрями її вдосконалення в сучасних університетах.

В умовах цифровізації та використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях (Dabis & Csáki, 2022) дедалі більшої ваги набуває питання дотримання принципів академічної доброчесності. Дослідники А. Dabis та С. Csáki (2024) наголошують, що інтеграція новітніх технологій у наукову діяльність вимагає формування у студентів і науковців високого рівня відповідальності та вміння розрізняти етичні й неетичні практики, що безпосередньо корелює з розвитком правової свідомості.

Питання правової культури у вищій школі досліджуються переважно у зв'язку із формуванням громадянської свідомості та професійної етики (Naveed et al., 2023). За спостереженнями (Петриченко, 2020), правова культура студентів формується через систему навчальних дисциплін і виховних заходів, проте її ефективність значно зростає тоді, коли у зміст освітнього процесу інтегруються елементи академічної доброчесності. Саме академічна доброчесність стає дієвим механізмом виховання правової відповідальності, оскільки вимагає дотримання норм не лише у навчальній, а й у соціально-професійній діяльності.

Окрему увагу в наукових працях приділено змішаному навчанню як освітній моделі, що трансформує підходи до формування академічної і правової культури. (Tukur et al., 2023) та (Graham, 2018) доводять, що поєднання традиційних і цифрових форматів сприяє підвищенню самостійності студентів, водночас створюючи потребу у посиленні контролю за дотриманням академічних стандартів. У середовищі змішаного навчання ключовим стає формування у студентів здатності діяти в умовах свободи вибору та високої відповідальності, що безпосередньо перегукується з концептом правової культури.

Таким чином, аналіз сучасних досліджень свідчить про наявність стійкого наукового інтересу до проблеми взаємозв'язку академічної доброчесності й правової культури. Проте значна частина робіт розглядає ці феномени окремо, тоді як їхня інтеграція в умовах змішаного навчання ще недостатньо висвітлена. Це створює потребу у ґрунтовному дослідженні того, як саме академічна доброчесність може виступати інструментом розвитку правової культури фахівців у сучасному ЗВО.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та практичне узагальнення ролі академічної доброчесності як інструмента розвитку правової культури майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, а також виявлення можливостей і обмежень змішаного навчання у забезпеченні цього процесу.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс методів наукового дослідження. Теоретичний аналіз включав опрацювання сучасних наукових публікацій та освітніх стратегій, що висвітлюють розвиток академічної культури й доброчесності у вищій школі. З метою виявлення ефективних практик розвитку правової культури через змішане навчання застосовано методи систематизації та узагальнення освітнього досвіду. Вони дали змогу виокремити моделі, що найбільш повно відображають інтеграцію принципів академічної доброчесності в освітній процес і демонструють зв'язок із формуванням правової свідомості студентів. Емпіричний аспект дослідження ґрунтується на якісному аналізі освітніх практик, реалізованих у закладах вищої освіти України в умовах змішаного навчання. Для цього використано метод вивчення та інтерпретації педагогічних кейсів, а також елементи педагогічного спостереження, що дозволило оцінити вплив організаційних і цифрових форм роботи на дотримання академічних стандартів та становлення правової культури здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Дослідження підтвердило, що академічна доброчесність виступає ключовим інструментом формування правової культури майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. У поєднанні з практиками змішаного навчання вона забезпечує умови для формування відповідальності, правосвідомості та етичної поведінки студентів. Академічна доброчесність визначається як система цінностей і норм, що включає чесність, довіру, справедливість, повагу та відповідальність. У академічному навчанні ці принципи перетворюються на регулятори освітньої діяльності, які забезпечують

чесну оцінку знань і формують у здобувачів освіти розуміння юридичних наслідків недоброчесної поведінки. Важливим результатом стало усвідомлення того, що доброчесність у навчанні має безпосередній вплив на професійну сферу майбутнього фахівця, у т.ч. правознавця: вона формує здатність діяти в рамках закону, відстоювати права та не допускати порушень прав інших осіб.

В умовах змішаного навчання академічна доброчесність набуває нових форм реалізації. Дистанційні складники освітнього процесу ускладнюють контроль за дотриманням правил, проте водночас надають додаткові інструменти для формування правової культури. Використання систем перевірки академічних текстів, цифрових платформ для комунікації, відкритих критеріїв оцінювання і прозорих механізмів зворотного зв'язку сприяє підвищенню рівня усвідомленості студентів. Розвиток цифрової грамотності (Paul et al., 2024) стає невід'ємною умовою підтримки академічної доброчесності: саме через уміння працювати з цифровим контентом, повагу до авторського права та інформаційну безпеку студенти здобувають базові компетенції правової культури.

Аналіз освітніх практик засвідчив ефективність інтеграції курсів і тренінгів з академічної доброчесності в освітній процес. Обговорення етичних і правових дилем у форматі дискусій і кейс-стаді допомагає студентам виробити навички правомірної поведінки, формує неприйняття академічного шахрайства та плагіату, а також підвищує готовність до дотримання правових норм у професійній діяльності. Такі підходи, поєднані з елементами гейміфікації й симуляцій, стимулюють критичне мислення, сприяють рефлексії і формують у студентів стійкі установки на відповідальність. Одним із прикладів є Київський національний університет імені Тараса Шевченка, де з 2020 року діє Кодекс академічної доброчесності, що визначає правила поведінки студентів і викладачів, систему санкцій і порядок розгляду випадків порушень. Документ доступний у відкритому доступі на сайті університету, що підкреслює принцип прозорості. У змішаному навчанні це дозволяє студентам швидко ознайомлюватися з вимогами та орієнтуватися у правових наслідках своїх дій. Інший приклад – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, де організовано курси академічного письма та серії тренінгів для студентів і аспірантів. У цих курсах акцент зроблено не лише на техніку цитування чи уникнення плагіату, а й на розвиток критичного

мислення, правової свідомості та відповідальності за результати власної наукової роботи. Частина завдань реалізується онлайн, що добре інтегрується у формат змішаного навчання. З міжнародного досвіду варто згадати University of Oxford (Велика Британія), де діє система Academic Integrity in Online Learning. Вона поєднує політики щодо академічної доброчесності з курсами цифрової етики та обов'язковими онлайн-модулями з інформаційної грамотності. Студенти навчаються не лише правилам академічного письма, а й правовим аспектам використання цифрового контенту, що сприяє формуванню правової культури у глобальному освітньому просторі.

Загалом результати показують, що інтеграція академічної доброчесності у змішане навчання сприяє формуванню цілісної правової культури майбутнього фахівця, що охоплює як особисту, так і професійну сферу, і забезпечує довгостроковий ефект для підготовки відповідальних і правосвідомих випускників.

Отримані результати підтверджують, що академічна доброчесність є не лише важливою умовою якісного освітнього процесу, але й ефективним інструментом розвитку правової культури майбутніх фахівців. У сучасній науковій літературі ця думка знаходить широку підтримку: численні дослідження вказують на тісний взаємозв'язок між формуванням доброчесних освітніх практик та розвитком правової свідомості студентів (Zhang et al., 2021; Anohina-Naumetsa et al., 2020). Водночас результати нашого дослідження конкретизують цей зв'язок, показуючи, що саме у змішаному навчанні він набуває найбільшої виразності.

Змішане навчання створює умови для поєднання індивідуальної автономії студентів із підвищеною відповідальністю за результати навчальної діяльності. Як засвідчують спостереження, саме дистанційний сегмент процесу стає простором, де доброчесність безпосередньо переходить у правову культуру. Виконання завдань у цифровому середовищі вимагає від студентів дотримання авторського права, інформаційної безпеки, а також чесності у звітуванні про результати. Ці аспекти формують основу сучасної правової поведінки, що підтверджується і в зарубіжних дослідженнях, які підкреслюють роль цифрової грамотності у підтримці доброчесності та правосвідомості (O'Brien, 2020).

Важливим є й те, що у змішаному форматі зростає значення інституційних політик і університетських практик. Якщо в аудиторному

середовищі контроль здебільшого покладається на безпосередню присутність викладача, то у дистанційному вирішальними стають прозорі правила, цифрові інструменти моніторингу та превентивні стратегії. Це співзвучно із висновками (Graham, 2018), який наголошує, що саме гібридні моделі потребують чіткого управління й адаптивних механізмів контролю.

Обговорення результатів також засвідчує, що використання штучного інтелекту та цифрових сервісів у забезпеченні академічної доброчесності має подвійний характер. З одного боку, ці інструменти полегшують і прискорюють процес перевірки, забезпечують прозорість та підвищують об'єктивність оцінювання (Семеніхіна та ін., 2025). З іншого боку, надмірна автоматизація ризикує нівелювати особистісний і виховний вимір академічної доброчесності, знижуючи роль внутрішньої мотивації студентів до дотримання правил. Ця дилема потребує подальшого наукового аналізу, адже ефективне поєднання технологічного й педагогічного підходів залишається відкритим завданням.

Узагальнення результатів дозволяє зробити висновок, що академічна доброчесність у змішаному навчанні не обмежується контролем чи формальними заборонами. Вона перетворюється на комплексну освітню практику, що формує у студентів здатність діяти відповідально, дотримуючись як етичних, так і правових норм. Таким чином, доброчесність стає фундаментом для розвитку правової культури, яка у свою чергу визначає якість і соціальну значущість професійної діяльності майбутніх випускників.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що академічна доброчесність у сучасному ЗВО виступає базовим інструментом формування правової культури майбутніх фахівців. Її принципи (чесність, довіра, відповідальність, справедливість і повага до прав інтелектуальної власності) не лише регламентують освітній процес, але й визначають стандарти правомірної професійної поведінки. Змішане навчання створює нові умови для реалізації цих принципів. Поєднання аудиторних і цифрових форматів дозволяє розширити простір академічної доброчесності, водночас підвищуючи вимоги до самостійності, дисципліни та цифрової грамотності студентів. Виконання завдань у віртуальному середовищі формує у них звичку діяти чесно, дотримуючись авторського права й етичних стандартів онлайн-комунікації, що безпосередньо сприяє становленню сучасної правової культури.

Розвиток правосвідомості студентів у змішаному навчанні залежить від інституційної підтримки. Чіткі університетські політики доброчесності, прозорі процедури оцінювання, менторські програми та інтеграція дискусій з етичних і правових питань у навчальні курси формують середовище, де доброчесність сприймається не як формальна вимога, а як спільна цінність.

Особливу роль у забезпеченні доброчесності відіграють цифрові технології та штучний інтелект. Вони підвищують ефективність контролю, проте потребують збалансованого використання: надмірна автоматизація не може замінити виховної ролі викладача у формуванні внутрішньої мотивації студентів. Саме поєднання технологічних рішень із педагогічними стратегіями гарантує сталий розвиток правової культури у середовищі ЗВО.

Таким чином, академічна доброчесність закладає основу для відповідальної професійної й громадянської поведінки випускників. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку індикаторів оцінювання рівня сформованості правової культури у студентів, а також на аналіз ефективності окремих педагогічних моделей і цифрових технологій у підтримці доброчесності.

ЛІТЕРАТУРА

- Anohina-Naumeca, A., Birzniece, I., & Odiņeca, T. (2020). Students' awareness of the academic integrity policy at a Latvian university. *International Journal for Educational Integrity*, 16(1), 1–17. <https://doi.org/10.1007/s40979-020-00064-4>
- Dabis, A., & Csáki, C. (2024). AI and ethics: Investigating the first policy responses of higher education institutions to the challenge of generative AI. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1006. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03526-6>
- Graham, C. R. (2018). Current Research in Blended Learning. In *Handbook of Distance Education* (4th edn). Routledge.
- Naveed, Q. N., Choudhary, H., Ahmad, N., Alqahtani, J., & Qahmash, A. I. (2023). Mobile Learning in Higher Education: A Systematic Literature Review. *Sustainability*, 15(18), 13566. <https://doi.org/10.3390/su151813566>
- O'Brien, J. (2020). Digital Ethics in Higher Education: 2020. *Educause Review*, URL: <https://www.proquest.com/openview/978e7b00909aa22f347b2201f7dbeb9e/1?pq-origsite=gscholar&cbl=7213897>
- Paul, J., Ueno, A., Dennis, C., Alamanos, E., Curtis, L., Foroudi, P., Kacprzak, A., Kunz, W. H., Liu, J., Marvi, R., Nair, S. L. S., Ozdemir, O., Pantano, E., Papadopoulos, T., Petit, O., Tyagi, S., & Wirtz, J. (2024). Digital transformation: A multidisciplinary perspective and future research agenda. *International Journal of Consumer Studies*, 48(2), e13015. <https://doi.org/10.1111/ijcs.13015>
- Tukur, M., Schneider, J., Househ, M., Dokoro, A. H., Ismail, U. I., Dawaki, M., & Agus, M. (2023). The metaverse digital environments: A scoping review of the challenges, privacy and security issues. *Frontiers in Big Data*, 6. <https://doi.org/10.3389/fdata.2023.1301812>

- Zhang, Y. (Helen), Lin, H., Zhang, X., & Ye, Q. (2021). The Next Steps in Academic Integrity—Education, Awareness, Norms, Duty and Law. *Forensic Sciences Research*, 6(4), 341–346. <https://doi.org/10.1080/20961790.2021.1970887>
- Петриченко, Л. О. (2020). Формування правової культури студентства у закладах вищої освіти як основа духовної безпеки молоді у сучасному світі. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 90, 59–66. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-90-10>
- Petrychenko, L. (2020). Students' formation of legal culture in higher education institutions as a basis of youngsters' spiritual security in modern world. Collection of scientific works "Pedagogical Sciences", 90, 59–66. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-90-10>
- Семеніхіна, О., Різник, В., & Шамо́ня, В. (2025). Використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях в контексті академічної доброчесності. *Освіта. Інноватика. Практика*, 13(6), 63–68. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i6-009>
- (Semenikhina, O., Riznyk, V., & Shamonina, V. (2025). The use of artificial intelligence in scientific research in the context of academic integrity. *Education. Innovation. Practice*, 13(6), 63–68.)
- Семеніхіна, О., Удовиченко, О., & Удовиченко, І. (2024). Академічна культура та її розвиток у закладах вищої освіти в ретроспективі та порівнянні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1–2(135–136), 207–219. <http://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.01-02/207-219>
- Semenikhina, O., Udovychenko, O., & Udovychenko, I. (2024). Academic culture and its development in higher education institutions in retrospect and comparison. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1–2(135–136), 207–219. <http://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.01-02/207-219>

SUMMARY

Semenikhina Olena. Academic integrity as a tool for the development of legal culture of a specialist in a university in a blended learning environment.

The article examines the issue of the relationship between academic integrity and legal culture in higher education in a blended learning environment. It is substantiated that academic integrity is not only an educational standard, but also an effective tool for the formation of legal consciousness and lawful behavior of future professionals. It is emphasized that its principles not only ensure transparency of the educational process, increase confidence in learning outcomes, but also lay the foundation for the development of legal culture. The purpose of the study was to theoretically substantiate and practically generalize the role of academic integrity as a factor in the development of students' legal culture in a mixed educational environment. The methods of comparison, systematization and generalization of educational experience were used, which made it possible to identify effective models for integrating the principles of integrity into the educational process. The results of the study showed that in blended learning, academic integrity takes on new forms of implementation. Remote components make it difficult to monitor violations, but at the same time open up opportunities for the development of legal culture through digital ethics, copyright, and information security. It has been established that effective practices include the introduction of courses and trainings on academic integrity, the development of university policies and codes of conduct, and the use of digital verification services and simulations of ethical situations in the educational process.

Key words: academic integrity, legal culture, blended learning, legal awareness, professional training, academic culture, higher education institutions.